

MAGYARI SÁRA ROVATA

Karanténsikerek, avagy mit csinálnak a nyelvészek járvány idején

Tandem

Nehéz hónapok vannak mögöttünk, és ki tudja, mi vár még ránk, ha a koronavírusra gondolok. A nyüzsgő embereket talán még inkább megviselte a bezártság, a fizikai távolságtartás, mint azokat, akik szívesebben ülnek otthon. De vajon mit csináltunk mi, kutatók ebben az időszakban?

Hogyan tértünk át az online oktatás mellett az online kutatásra, esetleg milyen eredményei lettek mindennek? Mostani tandemünkben arról is írunk, hogyan lehetett önkénteskedni a négy fal közül egy laptoptal az ölünkben vagy hogyan lehetett megtalálni a rosszban is a lehetőségeket.

Ez a tandemezés inkább beszámoló lesz, mintsem tudománynépszerűsítő vagy fogalomértelmező jegyzet. Olyan céllal kértem fel író társamat, hogy mutassunk fel járható utakat krízishelyzetekben, valami olyan feladattal, hogy mit is tehet az értelmiségi, ha bezárják és eltiltják attól, amit talán a leginkább szeret: emberekkel találkozni.

(Veszelszki Ágnes)

A négy fal adja a másikat: a 2020 márciusától júliusig tartó időszaknak számomra négy fő támpontja volt. A következőkben ezeket szedem sorra.

Otthoni katedra. Március közepén, a szemeszter hatodik hetében, egy hét átállási idő után kezdődött az online oktatás az egyetemünkön. A szemeszterzáráskor összegeztem a tapasztalatokat. A hallgatók kifejezetten sokat dolgoztak a hétről hétre változó feladatokon. A csetes diszkusszióban élő, egymásra is reflektáló beszélgetések alakultak ki.

Nagyon meglepett azonban, hogy a fiatal, technikailag képzett csapat ellenére az alapszakosok mennyire nem igényelték sem a rögzített, sem az élő videókat: helyette az írásos kommunikációt preferálták. A mesterszakosok ezzel szemben kifejezetten kérték a heti online bejelentkezést. A videó-

cset „előadás” részét rögzítettem is, és vissza tudták nézni. Emellett csoportosan és egyénileg is konzultáltam a hallgatókkal, írásban és videótelefonon. Az élő munka varázsa nagyon

MAGYARI SÁRA (1976, Nagybodófalva) nyelvész, újságíró, a PKE docense. Tanulmányait Nagyváradon (I. Vulcan Tanítóképző, Ady Endre Sajtókollégium), Temesváron (Művészeti Iskola) és Kolozsváron (BBTE) végezte. Rovatai vannak a Román Rádió temesvári adásában, a Nyugati Jelenben, az E-nyelv Magazinban, a MŰRE lapjában. Kötete: Takázás (esszék, publicisztikák, MŰRE, 2018).

Dr. Veszelszki Ágnes (1982, Kiskunhalas) Deme-díjas nyelvész, a Budapesti Corvinus Egyetem Kommunikáció- és Médiatudomány Tanszékén tanszékvezető egyetemi docens; a Karanténszótár (2020) szerzője.

hiányzott, de úgy érzem, ez a szokatlan, digitális forma nem ment az effektivitás rovására. Kifejezetten elégedett vagyok a hallgatóim teljesítményével, a beadott portfóliók alapján sokat fejlődtek. Ami a kurzusokban nem volt jó: a hagyományozhoz képest is sokkal több előkészítő és javítási munkát-időt igényelt az oktatás ezen a módon. Ami jó volt: időbeli rugalmasság, sok-sok kiegészítő anyag, a csoportos munka, a heti visszajelzés, az élő csetes diszkusszió.

Karanténszótár. Mindeközben, 2020 januárja óta folyamatosan figyelemmel követtem a koronavírus-járványhoz és a karanténhelyzethez kötődő új szavak megjelenését. 2020 tavaszán szinte napról napra új szavak jelentek meg. Ebből állítottam össze a 400 kifejezést tartalmazó, július közepén megjelent *Karanténszótárt*, amely a nyelvünk pillanatnyi állapotát rögzíti. A szótár nem csupán azt mutatja meg, hogy képesek vagyunk humorral oldani a feszültséget (ahogy teszi ezt a *maradjotthonka* vagy a *karantini*), hanem sok orvosi kifejezést is tartalmaz, ami azért újszerű, mert egy szakmai nyelvváltozat szóhasználata jelent meg a mindennapjainkban (a *szserológiai vizsgálat*, a *PCR-teszt* vagy a *rizikócsoport* szavakat most nem csak a szakértők használják). A szavak rámutatnak a társas viszonyaink változására is. Egészen riasztó jelenség a nevezési díjas *vírusviadal*, amelynek a pénzösszegét az kapta meg, aki a résztvevők közül elsőként megfertőződött. Ezzel szemben szabályos volt a *társas távolságtartással* megrendezett futóverseny, ahol a nevezők egyénileg futották le a távot, egy applikációban igazolták az eredményüket, amelyért ún. *karantérmet* kaptak.

Összességében tehát három, a szókinccset érintő változást rögzítettem: régi szavak felelevenítését (*járványkórház*), meglévő szavak új jelentéseit (*házibuli*) és teljesen új szavak létrejöttét (*karantárs*). Fontos az új jelenségeket dokumentálni, hiszen egy világméretű új helyzetről van szó, de hozzá kell tenni: a nyelven kívüli szituáció változásával ezek nagy része el is fog tűnni.

Média a nappalimban. A szótár előkészítési folyamata, majd megjelenése meglepően intenzív médiafigyelmet váltott ki. A kijárási korlátozás nélkül soha nem vált volna a nappalim stúdióvá. Soktucatnyi újságinterjú, még egyszer ennyi MTI-szövegvétél, tiznél több rádió- és televízióbejelentkezés

helyszínéül szolgált a házam, betekintést adva nézők ezreinek abba a térbe, amit eddig csak a családdal és barátokkal osztottam meg. Hozzá kellett szokni, de nem szeretném megszokni.

Karantársak és protokoll. Ám nem csak munkával él az ember. A (rossz időben online edzésen, ún. *karantréningen* – ezúton is köszönöm kitartó edzőknek, Ernőnek az órákat; jobb időben biciklin folytatott) rendszeres testmozgáson kívül két szabadidős elfoglaltság erősített. Egyrészt a reggelből éjszakába és éjszakából reggelbe nyúló beszélgetések a barátokkal külön-külön és csoportosan (a *csajszerdásokkal* és a *Srácokkal*), másrészt pedig a Facebookon és Instagramon naponta frissített *Protokollkommunikáció* oldalam. Azt talán mondanom sem kell: mindezek közege is az online világ volt, ami kitágította a négy fal határolta teret.

(Magyar Sára)

Bevallom, március közepén, mikor egyik napról a másikra kellett átállnunk az online oktatásra, nem is volt időm megjedni, hiszen szerdán este 6-ig még bent voltam az egyetemen, csütörtökön 10-kor pedig már a laptop előtt kezdtem a tanítást, s közben a diákjaim hazautazásával is foglalkoztam. A tartalmak átadásával nem volt gond, de nagyon hiányzott a forma: az energia-cirkuláció, amelyet csak a valós térben, fizikai jelenléttel lehet megtapasztalni – a hangulatok, az összenézések, a periférikus látás adta mellékképek, a susmutolás – az, ami jelzi, értenek-e, figyelnek-e, érdekl-e a hallgatóságot.

Március végén kissé megijedtem, mikor felhívott az orvosom és elmagyarázta, milyen okból kb. mi történhet velem. Olyan hatásosan tette, hogy másnap elmentem a végrendeletemet intézni, számat vetettem eddigi életemmel és teljes nyugalommal vártam: jöjjön, aminek jönnie kell.

De nem jött! És ekkor kezdődött a baj: mert ott ültem egy idegen városban, egy idegen lakásban bezárva egy rettenetesen nehéz év után – teljesen egészségesen, tele energiával egy annyira kicsi lakásban, hogy azt nem lehetett túl gyakran takarítani, mert azért mégsem akartam rend- meg tisztaságmániás lenni. Valahogy eszembe jutott, hogy ifjú titánként tanultam krízismenedzsmentet és -kommunikációt, s avval most kezdeni lehet valamit, hiszen az uszítás, a bizonytalanság, a félelem sokkal többet árthat, mint maga a járvány. Így indítottam el azt a támogató programot, melynek lényege, hogy azok, akik kint dolgoznak az élvonalban, segítséget kérhetnek ügyes-bajos dolgaikhoz vagy egyszerűen csak kibeszélhetik félelmeiket, gondjaikat, mindazt, amit nem szívesen visznek haza vagy be a munkahelyre. És működött. Meglepett, hogy a kibeszélésre volt a legnagyobb igény. Volt, amikor reggel 5-kor már csörgött a telefon és éjjel 2-kor még hallgattam a kórházi történeteket, vagy „csak” a diákjaim bezártság okozta kiborulásait próbáltuk oldani. Közben L. (talán atyai gondoskodásból) ötleteimet kérte műsorokhoz, így embereket, tájakat kötöttünk össze hónapokon keresztül, és én valamiféle sajtós múzsának éreztem magam (hosszú óval). Majd, mikor aradi ismerősöknek április elején kiégett a házuk, a mi szervezetünk koordinálta a gyűjtést. I. volt az aradi csapat motorja, s azon kaptuk magunkat, hogy a magyar taxisok ingyen szállítják a fertőtlenítőt, ágyneműt, ételt a károsult családoknak, hiszen kijárási tilalom idején ők szabadon mozoghattak. Sajtós barátok segítségével a Bánságból, Partiumból és Erdélyből is érkeztek a felajánlások és öt nap alatt tető lett a család feje fölé. Miközben karantén volt. Hihetetlen energiákat mozgat meg krízishelyzetben egy még nagyobb baj! Az emberből kijön a jó.

Eközben a kutató figyelt: jegyzetelt, írt, (meg)hallgatott, olvasott. Az értékrendszer alakulása érdekelt a legjobban, kinek mi a fontos. A nagy kérdés motoszkált a fejemben: az ember végső soron jó-e vagy inkább rossz? Közben figyeltük a nyelvi, kommunikációs és viselkedésbeli változásokat.

Minden tudománynépszerűsítő rovatomban evvel foglalkoztam: folyamatosan azt éreztem, árnyalni kell az álhíreket, az áltudományos megnyilvánulásokat, pontosítani a fogalmakat. Ezért villantottuk fel például Hubbes László Attilával ebben a rovatban a járvánnyal kapcsolatos összeesküvés-elméleteket.

Nem árulok el hétpecsétes titkot, ha bevallom, Ágival nemcsak kollégák vagyunk, hanem barátok is, szellemi társak. Sok lehetőséget kaptam tőle – ezúton is köszönöm –, és igyekeztem valamicskét vissza is juttatni belőle. Mikor kijöttek az első eredményei a neologizmusokról, azonnal használni is kezdtem tanórán, tudománynépszerűsítő, de akár humorrovatban is. Mert nemcsak krízishelyzet ez a járvány, hanem igazán izgalmas nyelvtörténeti pillanat is. Igaz, nagy valószínűséggel korszakváltás az oktatásban, de a társas viselkedésünkben is – és a kutatónak ezt azonnal dokumentálnia kell. De az sem árt, ha közérthetően a nagy nyilvánosság elé tárja, mert ha nem teszi, akkor még inkább hemzsegnek az áltudományos szörnyűségek.

Járvány van – krízishelyzet, s bevallom, én még soha nem éreztem ennyire hasznosnak magam: a tudásom, a kapcsolataim, a munkám, a felszólalás bátorsága most ért össze körülöttem, s újra megtapasztaltam, hogy bár a romboláshoz, a szétválasztáshoz elég egyetlen ember is, összekötni és alkotni közösen lehet. És olyan jó, hogy van kivel!